

La criminologia clàssica i neoclàssica

Alfonso Serrano Maíllo

PID_00177356

Índex

Introducció.....	5
Objectius.....	6
1. El delinqüent racional i la prevenció del delictes mitjançant penes.....	7
2. Investigacions sobre la prevenció general de les penes.....	10
3. Investigacions sobre la prevenció especial de les penes.....	13
4. Oportunitat i delictes.....	15
5. La teoria dels estils de vida.....	17
6. Altres enfocaments de l'oportunitat.....	21
7. Avaluació.....	26
Resum.....	29
Exercicis d'autoavaluació.....	31
Solucionari.....	33
Glossari.....	34
Bibliografia.....	35

Introducció

"La naturalesa ha col·locat la humanitat sota el govern de dos amos sobirans: el dolor i el plaer."

Bentham (1789). *The principles of Morals and Legislation* (pàg. 1).

El paradigma de l'elecció racional és un dels més importants en ciències humanes i socials i, com no, la seva influència s'ha deixat sentir amb força en la criminologia contemporània.

Els precedents o, fins i tot, el mateix origen de la criminologia en l'obra de Beccaria i en l'escola clàssica són vistos per molta gent com l'aplicació d'aquest paradigma a l'explicació de la delinqüència. L'escola positiva va representar una reacció contra aquesta manera de veure el delicte i el delinqüent, però en l'actualitat hi ha desenvolupaments que consideren que ambdós enfocaments són compatibles entre ells (Gottfredson i Hirschi, 1990).

Un dels punts de partida, encara que sovint només de manera indirecta, de l'escola clàssica està relacionat amb l'efecte de les lleis en el delicte, en particular la certesa, celeritat i severitat de les sancions. Per aquest motiu, el paradigma clàssic i neoclàssic promou la investigació sobre els efectes de les sancions, ja que fa hipòtesis que serà preventiu.

Però també trobem teories que parteixen d'aquesta mateixa visió del delinqüent com un agent racional. Algunes d'aquestes teories es refereixen, en efecte, al delinqüent, però moltes altres més aviat estudien les oportunitats per a delinquir, i assumeixen que el delinqüent és simplement un subjecte racional que tendeix a aprofitar les oportunitats que se li presenten.

Objectius

En els materials didàctics d'aquesta assignatura, l'estudiant trobarà les eines bàsiques per a assolir els objectius següents:

- 1.** Comprendre l'orientació racional en ciències humanes i socials, en general, i en criminologia, en particular.
- 2.** Conèixer la investigació contemporània sobre els efectes preventius de les penes, en general, i de les penes privatives de llibertat, en particular.
- 3.** Familiaritzar-se amb les diferents teories sobre el delinqüent que assumeixen que és un agent que pren decisions racionals.
- 4.** Familiaritzar-se amb les teories de l'oportunitat, que tracten d'explicar i predir el delictes sense referència al subjecte que el duu a terme.

1. El delinqüent racional i la prevenció del delictes mitjançant penes

Tant la criminologia clàssica com la neoclàssica veuen en el delinqüent un subjecte racional, un ésser lliure per a prendre **decisiones d'acord amb els costos i beneficis** que aquestes decisions presumiblement li proporcionaran. Un individu tendirà a prendre la decisió d'infringir la llei quan el balanç excedeixi els beneficis que espera rebre de la seva acció davant els costos, tot això segons ell percebi subjectivament aquests beneficis i costos. Entre els costos s'inclouen, sens dubte, les possibles sancions formals, però no solament: els costos d'una acció poden ser molt amplis.

Els delinqüents prenen decisions que són racionals, però no ho fan en un marc ideal, sinó dins de nombroses limitacions: han de decidir en un espai de temps generalment curt, amb una informació rellevant estreta, amb les seves pròpies habilitats cognitives que poden ser limitades... Per aquest motiu, en aquest enfocament es proposa una **racionalitat limitada** i no perfecta (Tittle, 1995).

La idea de l'elecció racional del delinqüent no constitueix tant una teoria homogènia com una perspectiva o un punt de vista en el qual caben diverses orientacions (Serrano Maíllo, 2009).

La criminologia clàssica i neoclàssica, en efecte, parteixen de la idea que les persones que duen a terme actes delictius són simplement agents racionals que prenen decisions. Per aquest motiu, les penes són previstes en el plantejament clàssic com a costos que els subjectes racionals tenen en compte quan decideixen cometre un delictes o abstenir-se'n. Així, doncs, aquest enfocament afavoreix l'estudi dels efectes de les sancions penals.

D'acord amb la concepció de l'escola clàssica, **les lleis penals**, si són racionals, en general **tenen efectes preventius**. Sobre aquesta idea, a més, es construeixen el dret penal i l'administració de justícia occidentals contemporànies. Així, doncs, la criminologia clàssica i neoclàssica més ortodoxa afavoreix, en primer lloc, la investigació sobre els efectes preventius de les penes (Tittle, 1969).

Els clàssics distingeixen diversos factors en l'aplicació de les penes que haurien d'influir en el seu efecte:

1) **Certesa.** Segons es tingui una seguretat més gran que, a un delictes, se li imposarà una sanció, això és que el delictes no quedarà impune, més efectives haurien de ser les penes.

2) **Celeritat.** Quan una sanció s'aplica abans que es cometi un delictes, més efectiva serà en la seva tasca preventiva. Sancions que triguen molt a aplicar-se són, des d'aquesta òptica, menys efectives.

3) **Severitat.** Segons si la sanció té conseqüències més greus, més efectiva tendirà a ser també.

Les teories clàssiques parteixen d'una concepció racional del delinqüent. Des d'aquest punt de vista, prediuen que les penes tindran efectes preventius sobre la delinqüència.

Dins de la prevenció mitjançant sancions es poden fer les distincions següents:

a) La **prevenció general negativa**, d'acord amb la qual les penes i la seva aplicació fan que els individus s'abstinguin de cometre delictes per temor a les mateixes penes.

b) La **prevenció general positiva**, d'acord amb la qual les penes el que fan és reforçar la confiança dels ciutadans en la vigència de les normes.

c) La **prevenció especial negativa**, que afirma que quan a un subjecte que ha delinquit se li imposa una pena, en el futur tendirà a respectar més la llei, ja que ja ha patit els rigors d'una sanció i coneix millor que abans els riscos que afronta.

d) La **prevenció especial positiva**, per a la qual l'aplicació d'una sanció afavoreix la rehabilitació o resocialització d'un delinqüent.

Dins de la prevenció especial negativa es pot incloure la innocuïtat o **incapacitació**, la finalitat de la qual és evitar que qui ha delinquit ho torni a fer.

Cal aclarir que la majoria de les persones no delinqueix, no per temor a les possibles sancions penals que rebrien en cas de ser descobertes, sinó perquè **el seu sistema de valors els impedeix fer-ho**: es tracta, d'acord amb la classificació de Serrano Gómez (1982), d'individus per als quals no seria necessari cap amenaça, ja que la *seva moral els impedeix violar la norma*.

A més d'això, hi ha una sèrie de sancions socials informals que també tenen un efecte preventiu sòlid: la majoria de les persones no delinqueix tampoc perquè, si les descobrissin, haurien d'afrontar la desaprovació de la família i dels amics i, fins i tot, posaria en perill el seu lloc de treball i moltes altres

Incapacitació

L'exemple més clar d'incapacitació és la privació de llibertat: mentre un subjecte és a la presó no podrà cometre delictes a fora.

coses, sancions que comportarien un cost elevadíssim per al subjecte. Es parla, en aquests casos, de **sancions informals**, o bé del **control social informal** (Paternoster, 1987).

La sociologia de la ciència ha cridat l'atenció sobre factors extracientífics que poden influir en les investigacions. En particular, trobar proves empíriques contràries als efectes preventius de la pena de mort i de les penes en general ofereix una imatge positiva, amable de l'investigador. No es pot descartar, per tant, que hi pugui haver un cert biaix de desitjabilitat social en la investigació sobre les penes en general.

L'efecte **d'aquests factors morals i informals pot ser més poderós que el de les sancions juridicopenals**, és a dir, que prevenen el delicte més eficaçment que el dret penal. Com a conseqüència, no serà fàcil, metodològicament parlant, establir d'una manera plausible els efectes potencials de les penes per si mateixes. En general, doncs, la comprovació de si les penes tenen efectes preventius generals o no és molt complicada metodològicament (Paternoster, 1987).

2. Investigacions sobre la prevenció general de les penes

Moltes investigacions s'han centrat en els efectes preventius potencials de les penes en general. Les investigacions s'han ocupat d'una manera majoritària de les penes privatives de llibertat.

Les primeres investigacions van recórrer a anàlisis sobre dades agregades. És a dir, metodològicament recorrien a l'estudi de la influència que certes característiques de les penes exercirien sobre els delictes que tenien lloc en una regió. És molt important advertir, en tot cas, que aquests estudis ja van concloure que estaven estudiant una cosa molt complexa i que igual d'important que estudiar efectes preventius potencials era establir en quines circumstàncies ocorrien i en quines circumstàncies no.

Exemple

Ehrlich (1974), seguint aquest enfocament, va trobar que els índexs de delictes, pràcticament sense excepció, estaven inversament relacionats amb la probabilitat de ser detingut i ser condemnat a pena privativa de llibertat i la durada mitjana d'efectiva de l'empresonament: és a dir, que la certesa i severitat de les penes té un efecte preventiu del delicte.

Encara que ha estat objecte de crítiques, aquesta metodologia que utilitza dades agregades i que estudia el nivell objectiu –i no subjectiu– de certesa i severitat de les penes i els seus efectes potencials són perfectament legítims en la investigació de la qüestió de què tractem. En realitat, com més aproximacions metodològiques s'utilitzin, més seguretat es podrà tenir en les troballes.

Altres estudis s'han fixat en la *percepció subjectiva que els individus tenien d'un possible càstig*, tant en termes de certesa com de severitat.

Exemple

L. S. Anderson i els seus col·legues (1977) van preguntar a un grup de joves sobre el seu consum de marihuana i la seva percepció de sancions formals i informals potencials. Per exemple, els van preguntar que si algú com ells fumava marihuana, quina probabilitat creien que hi havia que la policia l'agafés, quina era la pena més greu que podria sofrir, etc. Les troballes d'aquests investigadors coincidien amb el que s'havia trobat prèviament: les penes tenen un efecte preventiu general sobre el delicte i és més important la certesa que la severitat d'aquestes penes.

Paternoster i altres autors (1982) van proposar el recurs a dissenys longitudinals que fan més d'un mesurament al llarg del temps en els subjectes. Van trobar que les penes –i, més concretament, la seva certesa–, **sí tenien un cert efecte preventiu general sobre la delinqüència, tot i que modest** i, en qualsevol cas, molt inferior al que s'havia cregut fins llavors.

També estudis d'aquest tipus han estat criticats (Serrano Maíllo, 2009).

1) En primer lloc, els dissenys longitudinals tampoc no queden exempts de problemes: són molt cars; la pèrdua d'alguns dels subjectes pot comportar problemes de selecció, i, finalment, d'una entrevista a l'altra hi pot haver variacions en les percepcions del risc que tenen els components de la mostra.

2) En segon lloc, la major part dels estudis havia estat feta recurrent a mostres d'estudiants, amb la conseqüència que és dubtós que les troballes es puguin generalitzar a tota la població.

Diversos autors han utilitzat, atenent aquestes crítiques, una nova metodologia: **la descripció d'escenaris**.

Exemple

Klepper i Nagin (1989), per exemple, van proposar a una mostra de subjectes situacions en les quals un lampista feia certes feines extra amb les quals defraudava Hisenda. En realitat, hi havia diversos models d'aquesta situació bàsica segons si es variaven certs detalls, com la quantitat dels ingressos extra i el que defraudava. A continuació, els enquestats tractaven d'estimar certes qüestions, entre les quals hi havia les possibilitats que el lampista fos perseguit penalment segons els escenaris que li haurien correspost.

Les troballes d'aquest estudi van ser favorables a la teoria de la prevenció: la por de la detecció i del processament criminal tenien, ambdós, un fort efecte preventiu en els subjectes; i tant la certesa com la severitat eren importants sobre això.

Pratt i altres (2006) han dut a terme una metaanàlisi sobre l'estatus empíric de la teoria de la prevenció. Van utilitzar quaranta estudis empírics, que entre tots sumaven dues-centes estimacions de l'envergadura de l'efecte. Dues són les troballes més importants:

1) En primer lloc, aquests autors informen que **els efectes preventius de les penes tendeixen a ser modestos**, sobretot quan es controlen els efectes d'altres variables.

2) En segon lloc, troben que **els efectes relatius a la certesa són els més robustos**.

Les metaanàlisis

En les metaanàlisis es busquen exhaustivament els tests empírics, quantitativs, que s'han fet sobre una troballa i s'intenta quantificar una espècie *mitjana* o d'*envergadura de l'efecte* dels resultats de tots ells. Aquests estudis també miren de compensar les diferències que hi ha entre els uns i els altres, tenint en compte la robustesa diferencial de cada anàlisi, per a intentar estandarditzar d'alguna manera les troballes d'uns estudis i dels altres. Les metaanàlisis donen com a resultat una mesura quantitativa que tracta d'estimar també l'estatus empíric de la teoria de què es tracti. Les metaanàlisis es comencen a utilitzar exhaustivament en criminologia, si bé per ara una mica tímidament en el terreny de la teoria criminològica.

Com a conclusió, doncs, sembla que estudis duts a terme per autors molt diferents i independents entre ells, autors que han recorregut a un ampli ventall de metodologies i fonts d'informació empírica diferents, suggereixen, en efecte, que **les penes són efectives en la prevenció general del delictes, encara que el seu efecte sembla ser modest.**

Però una altra cosa molt diferent és que troballes com les esmentades afavoreixin polítiques criminals més punitives, és a dir, penes més greus: una cosa és que el sistema d'administració de justícia i fins i tot les penes tinguin un efecte preventiu fins i tot important del delictes, però una altra **molt diferent és que endurint les penes aquests efectes preventius augmentin** (Nagin, 1998).

3. Investigacions sobre la prevenció especial de les penes

La **prevenció especial negativa** fa referència al fet que la imposició d'una pena a qui ha delinquit tendirà a reduir els seus delictes en el futur perquè el seu temor (a tornar) a sofrir una sanció haurà augmentat amb la condemna i el compliment de la pena. En ser més gran el temor, els costos de reincidir seran més sensibles i el balanç amb els beneficis ara tendirà a ser més proper als primers.

En el seu vessant **positiu**, la prevenció especial fa referència a la idea que mitjançant una sanció es pot afavorir la rehabilitació de qui ha delinquit, rehabilitació en el sentit que pugui viure en societat sense haver de recórrer al delicte. Com hem vist, les penes també tenen un efecte d'**innocuitat** o incapacitació que forma part de la prevenció especial negativa; significa que, mentre duri la pena, serà més difícil que el delinqüent faci mal a la societat, per exemple, perquè és a la presó, perquè és privat del permís de conduir, etc.

Tres criminòlegs espanyols, Redondo, Funes i Luque (1994), van utilitzar una mostra de 485 subjectes que havien complert penes privatives de llibertat i van estudiar si hi havia una relació entre el temps i les condicions de compliment de les penes, d'una banda, i reincidència, de l'altra. Aquests autors van trobar en la seva investigació important els fets següents sobre els subjectes:

- 1) Com més joves entraven a presó, més s'allargava la seva carrera delictiva: el 48% dels subjectes reincidents va ingressar per primera vegada a presó amb dinou anys o menys, davant el 23% dels subjectes no reincidents.
- 2) Els subjectes que havien ingressat prèviament més vegades a presó reincidien més i abans que els qui hi havien ingressat menys vegades.
- 3) Els qui havien passat més temps efectiu privats de llibertat reincidien més.
- 4) Els qui havien complert les penes en condicions més dures també reincidien més.
- 5) Els qui n'havien sortit gràcies a la concessió de la llibertat condicional reincidien menys que els qui havien hagut de complir la pena.

Els investigadors van concloure que la pena privativa de llibertat té efectes criminògens, això és, que afavoreix la reincidència més que la rehabilitació i que s'ha d'obrir la porta a formes de compliment més suaus, com una ampliació dels permisos de sortida, del règim obert i de la llibertat condicional.

Segons el nostre parer, aquesta conclusió és exagerada per a les dades que es manegen en aquesta investigació. El treball suggereix que la pena privativa de llibertat no solament no té efectes preventius, sinó que resulta contraproduent. En aquest sentit, Redondo i els seus col·legues conclouen que

"uno de nuestros hallazgos más claros es que el suavizamiento de la cárcel se relaciona con una menor reincidencia futura de los sujetos, y, por el contrario, el endurecimiento de la misma propiciaría niveles muy elevados de futuros delitos".

El problema fonamental és que no es controlen variables que podrien ser responsables **tant de la reincidència com de la privació de llibertat i les seves circumstàncies.**

Exemple

Teories com les de l'aprenentatge o de l'autocontrol fan les mateixes prediccions a què dóna suport el treball de Redondo i altres, però no l'atribueixen a l'efecte de la privació de llibertat, sinó a processos d'associació diferencial, definicions, autocontrol baix, etc., que, com s'ha dit, no són controlats pels investigadors.

Encara que s'han fet algunes consideracions metodològiques sobre aquesta important investigació i les seves conclusions són, com s'ha dit, exagerades respecte als seus efectes criminògens, **l'estudi sembla posar en dubte** d'una manera convincent **que la pena privativa de llibertat** de compliment estricte **tingui efectes preventius especials** (positius). L'estudi, això sí, també suggereix que règims penitenciaris més suaus sí que podrien tenir efectes d'aquesta naturalesa.

Amb un disseny metodològicament molt sòlid, Sampson i Laub (1993) van trobar que l'empresonament per si mateix no tenia efectes directes ni positius ni negatius de cara a la carrera criminal dels subjectes. Això sí, afectava les possibilitats de tenir una feina estable en el futur, que, ara sí, es relacionava amb índexs més elevats de reincidència.

Serrano Gómez i Fernández Dopico (1978), en una coneguda investigació sobre entrevistes a 2.049 interns, havien trobat que "solamente en un 2% de los casos parece que la prisión ha tenido efectos negativos", però que sí té conseqüències greus en els joves perquè se'ls separa de la família i se'ls dificulta "trabajo, escuela, formación profesional, etc.", la qual cosa els repercuteix negativament de manera indirecta perquè els dificulta, entre altres coses, accedir a un lloc de treball.

4. Oportunitat i delictes

Alguns enfocaments en criminologia parteixen de la base que no es pot cometre un fet delictiu si no es té l'oportunitat de fer-ho. Els enfocaments de l'oportunitat són coherents amb la idea d'un delinqüent racional –que s'aprofita de les oportunitats que se li presenten–, i aquesta compatibilitat és especialment clara en el cas de la **teoria de les activitats rutinàries**.

Oportunitat

Al començament del segle XX era molt difícil incórrer en un furt d'ús d'un vehicle de motor per la senzilla raó que n'hi havia molt pocs i, a més, eren molt fàcils de detectar per la seva pròpia notorietat; des de fa diverses dècades és un dels delictes més habituals.

Les taxes de delinqüència han experimentat un augment des de la Segona Guerra Mundial en la majoria dels països del nostre entorn sociocultural. L. Cohen i M. Felson (1979) van destacar que les oportunitats per a cometre delictes havien augmentat vertiginosament des de feia algunes dècades i que aquesta era una de les principals raons per les quals el delictes havia augmentat, també gradualment, durant aquest període de temps.

Segons aquests autors, perquè es pugui cometre un delictes és imprescindible que es **presentin alhora tres circumstàncies**:

- a) La **presència d'un ofensor**, això és, una persona amb inclinacions criminals i amb una motivació per a delinquir.
- b) La presència d'una persona o d'un objecte que representin "**un objectiu apropiat**", és a dir, una possible víctima o una cosa o bé propici, per exemple.
- c) Finalment, l'**absència de guardians** capaços de prevenir les infraccions, com és el cas de la policia, ciutadans i fins i tot altres mitjans.

Els tres elements són necessaris, doncs, perquè un delictes es pugui produir; si falta qualsevol d'ells, el delictes ja no tindrà lloc.

El desenvolupament de la vida moderna ha afectat el que les persones fan en la seva vida quotidiana, les seves **activitats rutinàries**. Alhora, això està íntimament relacionat amb la presència dels elements que acabem d'assenyalar i ha determinat l'augment de la delinqüència.

Més concretament, aquests canvis en les activitats rutinàries dels individus s'han traduït en què hi hagi menys guardians i més objectius apropiats.

Robatoris de cases

En les seves activitats diàries les persones es veuen obligades a desplaçar-se amb cotxe o transport públic lluny dels seus habitatges i propietats per anar a la feina, portar els nens al col·legi i recollir-los-en o per anar a comprar; d'aquesta manera, les activitats rutinàries contemporànies afavoreixen que les cases quedin soles i sigui més senzill que els lladres les assaltin.

Els moderns caixers automàtics dels bancs, que cada vegada tinguem més objectes a casa nostra i que, a més, els electrodomèstics tinguin una mida cada vegada més petita i siguin, per tant, més fàcils de transportar tant per a treure'ls d'una casa com per a vendre'ls posteriorment, etc., es tradueix en el fet que la vida moderna ha provocat que **ara aquests tres elements tendeixen a coincidir amb més freqüència.**

R. Felson (1997), mitjançant entrevistes, va verificar algunes hipòtesis derivades de la teoria de les activitats rutinàries relatives a la violència. Va trobar que els homes que tenien una vida nocturna activa eren testimonis de més actes de violència i que també es veien implicats més vegades en actes violents contra desconeguts; tanmateix, no es veien implicats en més fets violents contra familiars –penseu, per exemple, en la violència domèstica. Aquestes dades suggereixen que el factor oportunitat exerceix algun paper també en el desencadenament de fets delictius greus, ja que si només fossin rellevants les característiques personals dels subjectes, llavors també tendrien a ofendre els seus familiars més que la mitjana de persones.

Finalment, les teories de l'oportunitat i la de les activitats rutinàries concretament es caracteritzen per la seva forta vocació pragmàtica: **com s'ha de prevenir el delictes reduint les oportunitats.** D'aquestes teories es deriven models de **prevenció situacional** importants que van precisament en aquesta línia.

5. La teoria dels estils de vida

En efecte, en criminologia i en el marc de les tesis del delinqüent racional i de l'oportunitat, s'han proposat teories sobre la victimització, tracten d'explicar **per què algunes persones tenen més probabilitat de convertir-se en víctimes d'un delicte.**

Una de les més conegudes és la **teoria dels estils de vida**, proposada fa ja tres dècades per Hindelang, M. Gottfredson i Garofalo (1978). En efecte, es construeix sobre la base de les primeres enquestes de victimització sistemàtiques i dels primers estudis metòdics a partir de les enquestes, ja en la dècada de 1970.

Michael Hindelang

M. Hindelang (1945-1982) ha estat un dels criminòlegs que han fet aportacions més duradores a la disciplina, malgrat que va morir aviat. Aquestes aportacions inclouen des de l'explicació i correlats del delicte i la victimització, com veiem aquí, fins al mesurament del delicte i les enquestes de victimització en particular. Entre les seves principals publicacions com a autor en solitari o juntament amb altres col·legues destaquen *Criminal victimization in eight American cities*, *Victims of personal crime* i *Measuring delinquency*.

D'acord amb aquesta, i amb relació als delictes contra les persones, estils de vida diferents "impliquen probabilitats diferents que els individus estiguin en llocs determinats, a hores determinades, en circumstàncies determinades, [i] interaccionant amb grups determinats de persones", de manera que l'estil de vida afecta la probabilitat de ser victimitzat.

L'estil de vida es relaciona amb la victimització per mitjà d'una sèrie de mecanismes teòrics que la teoria tracta de precisar. D'altra banda, els estils de vida no es desenvolupen aleatòriament, sinó que depenen en bona manera d'una sèrie d'antecedents. Vegem-ho amb una mica més de detall.

Els individus tenen una sèrie de característiques sociodemogràfiques que influeixen en les *expectatives de rol* i en els *constreïments estructurals* a què es veuen exposats. En efecte, característiques sociodemogràfiques com l'edat, el sexe, la raça, els ingressos, etc. es relacionen, en primer lloc, amb expectatives de rol que són normes socials que, entre altres coses, defineixen quins són els comportaments que s'esperen d'una persona concreta.

Per exemple, s'espera que un home jove solter passi més temps al carrer que una dona adulta casada, de la qual s'espera que passi més temps a casa. Les mateixes característiques influeixen en constreïments de naturalesa estructural, que són fonts de limitacions de les opcions de comportaments que els individus tenen a la seva disposició, sempre segons la teoria.

Estils de vida

Els estils de vida fan referència a les activitats rutinàries de la vida diària (*routine daily activities*) i inclouen, d'una banda, les relacionades amb la feina, l'escola, l'habitatge, etc., que els autors denominen *vocacionals*, i les de lleure, de l'altra.

Exemple

Uns pares que no viuen a prop dels avis o de la família estesa, per exemple, han de dedicar més temps a cuidar-se dels fills, la qual cosa els imposa certes limitacions.

Les persones es veuen en la necessitat d'**adaptar-se a aquestes expectatives de rol** i a aquests constrenyiments estructurals. Hindelang i els seus col·legues (1978) mantenen que això va acompanyat de l'adquisició d'una sèrie d'habilitats i d'actituds, entre les quals hi ha les actituds davant el delictes i la por del delictes. Atès que els individus que comparteixen les mateixes característiques sociodemogràfiques tendiran a assumir les mateixes adaptacions, la teoria de l'estil de vida parla d'**adaptacions compartides**, les quals poden donar fins i tot lloc a l'aparició de subcultures.

Aquestes adaptacions donen lloc a regularitats en patrons del comportament, els quals inclouen *activitats rutinàries* de naturalesa diferent, i es refereixen a com va una persona a la feina, a què dedica les seves estones de lleure, etc. El paper central de la teoria és ocupat pels estils de vida. D'una banda, aquests estan determinats, com hem vist, per les característiques sociodemogràfiques de cadascun, les expectatives de rol i constrenyiments que tinguin associats i les adaptacions individuals o de grup; de l'altra, els estils de vida es relacionen, al seu torn, amb la probabilitat de sofrir una victimització en el futur.

Com que els delictes contra les persones tendeixen a tenir lloc durant la nit i en espais o llocs públics, com més temps passi una persona en aquestes circumstàncies, més probable serà que sofreixi un delictes: "diferències en estils de vida estan associades a **diferències en l'exposició** a situacions que tenen un alt risc de victimització". Dit amb altres paraules, el temps que una persona passa en aquestes circumstàncies **depèn del seu estil de vida**. Aquests mecanismes que uneixen estils de vida i victimització sovint es veuen reforçats perquè els primers tendeixen a fer que persones semblants passin més temps juntes i facin més coses en comú.

D'aquesta manera i com s'ha avançat, els joves, els homes, els solters, els que tenen ingressos familiars més baixos i aquells les rutines diàries dels quals els allunyen de casa són els que més temps tendeixen a passar en circumstàncies de risc, de manera que també aquests grups tendiran a sofrir més victimitzacions. Més encara, aquests grups tendeixen paradoxalment a tenir menys por al delictes i, per tant, a prendre menys precaucions i a més –com s'acaba d'assenyalar– tendeixen a passar molt temps en companyia d'individus amb les mateixes característiques, la qual cosa augmenta encara més les probabilitats de sofrir algun delictes.

Hindelang i els seus col·legues (1978) afegeixen que **aquestes característiques coincideixen amb les dels mateixos delinqüents**, de manera que es produeix la paradoxa que els delinqüents també són els que més probabilitats tenen de patir delictes. Aquests criminòlegs afegeixen, així mateix, que passar molt temps en la companyia de persones que no són de la família d'una persona augmenta la probabilitat de la victimització. Encara que la teoria se centra en els delictes contra les persones, els nostres autors apunten la possibilitat d'estendre-la a altres modalitats.

Aquesta teoria important i influent ha trobat crítiques importants. Lauritsen i els seus col·legues (1992) van trobar proves favorables que, en efecte, els delinqüents, pels seus estils de vida, són també els que més delictes tendeixen a sofrir –fins al punt que suggereixen que la millor manera de lluitar contra la victimització és lluitar contra la delinqüència–, però, una vegada que es controlen els nivells de delinqüència i certs factors sociodemogràfics, és difícil trobar estils de vida convencionals que protegeixin els joves de la victimització.

Altres autors com Finkelhor i Asdigian (1996) han assenyalat que la teoria falla perquè no pren en consideració que característiques particulars dels individus independents dels seus estils de vida també són decisives per al risc de victimització.

La teoria dels estils de vida té com a hipòtesi fonamental que la tendència a patir un delictes depèn de fins a quin punt un individu pot constituir ell mateix un objecte de victimització, és a dir, **oferir una oportunitat a un agressor potencial**. El mateix plantejament serveix per a ampliacions potencials de la teoria a delictes contra el patrimoni o d'un altre tipus. Dit amb altres paraules, la teoria implica que l'oportunitat és un element essencial per a la victimització i el delictes, i que les persones ofereixen oportunitats en aquest sentit de manera diferencial. La connexió més òbvia és el temps que es passa en situacions de risc i amb companyies de risc, això és en termes d'*exposició*.

Però Hindelang i els seus associats (1978) també afirmen que, perquè un delictes succeeixi, cal que "la víctima sigui percebuda per l'ofensor com un objecte apropiat de victimització", i que "les circumstàncies siguin tals que l'ofensor les vegi com a avantatjoses per a utilitzar la força (o el sigil) o amenaçar per aconseguir la finalitat volguda". Així, s'incorpora la **perspectiva subjectiva del mateix delinqüent**: els autors igualment consideren que la probabilitat de sofrir un delictes depèn de la **conveniència**, la **desitjabilitat** i la **vencibilitat** d'una persona –tot i que assenyalen que aquestes característiques també estan associades a estils de vida. Tanmateix, no apareixen definides en els seus escrits de manera clara, sinó que més aviat s'expliquen amb exemples.

1) En primer lloc, és **convenient** per a un delinqüent buscar un lloc propici per al delictes on la víctima no es pugui defensar. Així, es pot amagar en un lloc i esperar-l'hi.

2) De la mateixa manera, pot elegir víctimes segons consideri que és menys probable que presentin una denúncia; segons això, resultaran més **desitjables**.

3) Finalment, la **vencibilitat** fa referència a la possibilitat que tingui la víctima d'oferir resistència a l'agressor. A tall de corol·lari, la teoria assenyalat que l'oportunitat és un element clau per a explicar i predir la victimització, alhora que no la redueix a l'**exposició**.

Exemple

Suggereixen, per exemple, que els delinqüents també són més agressius i que per això desperten més fàcilment reaccions adverses en altres persones.

La que acabem de revisar és una teoria sobre la victimització. Tanmateix, inclou pistes també importants per a l'explicació de les causes del delictes. Les víctimes poden oferir, depenent sobretot dels seus estils de vida, *oportunitats per al delictes a delinqüents potencials* –i no hauria de ser difícil ampliar el seu àmbit a altres formes delictives. L'oportunitat, així, també es pot veure com un requisit essencial per a la producció d'un delictes. S'hi pot advertir un punt de connexió entre les teories de la victimologia i de la criminologia.

La victimologia ha trobat que les possibilitats de ser víctima d'un delictes no es distribueixen aleatòriament en una població, sinó que es concentren en determinats grups, sobretot *barons joves solters*. Les raons semblen ser, simplement, que ofereixen més oportunitats per a ser objectiu d'un delictes. Més concretament, es tracta de persones les activitats rutinàries de les quals –la feina, l'oci...– els allunyen dels seus habitatges i els obliguen a passar molt temps fora, i per això poden sofrir més fàcilment delictes contra ells mateixos o bé robatoris a casa seva o dels seus vehicles.

Aquesta actitud destaca que determinats estils de vida semblen afavorir les probabilitats de ser víctima d'un delictes. Les raons, no importa repetir-ho, inclouen que s'ofereixen *més oportunitats*. Un dels exemples més clars és el dels mateixos delinqüents i, més en general, els individus que incorren en comportaments desviats. En efecte, els delinqüents tenen unes característiques personals i un estil de vida que afavoreixen la seva victimització. Les seves característiques sociodemogràfiques coincideixen, de fet, amb les de les víctimes: joves, barons i solters. Els delinqüents tendeixen a relacionar-se amb altres delinqüents i a passar-hi molt temps, poden sofrir delictes dels seus companys –com quan duen a terme un robatori conjuntament– i ser delatats per ells, també passen molt temps al carrer i poden ser assaltats per desconeguts i els resulta més difícil recórrer a la policia (Kennedy i Forde, 1990).

Venda de drogues

Un cas especialment destacat és el de la venda de drogues: es tracta d'una tasca que exigeix ser al carrer molt temps, molt exposat als altres i ocult, en la mesura que sigui possible, de la policia; el venedor tendirà a tenir o bé droga o bé diners, etc. Per moltes precaucions que prengui, és un blanc molt a la vista i vulnerable per a altres delinqüents. Com que el venedor a més sol portar armes per a la seva protecció, fins i tot armes de foc, els atacants tendiran a ser contundents en el seu atac, també per evitar represàlies eventuals (Anderson, 1999).

6. Altres enfocaments de l'oportunitat

Alguns criminòlegs han destacat que el delicte és un fenomen molt complex en l'explicació del qual no sols cal tenir en compte aspectes relatius a l'autor, a l'objectiu, etc., sinó també al **lloc físic en el qual ocorre** (Brantingham i Brantingham, 1981).

Algunes investigacions han destacat que el delicte s'arriba a concentrar desproporcionadament en determinats punts concrets de les ciutats, com pot ser un encreuament de carrers, un lloc en un carrer, un carreró, una cantonada o un edifici, anomenats **punts calents** (Sherman, 1995). Aquests punts mantenen el seu alt índex de delinqüència al llarg del temps i mostren una concentració de delictes que és superior a la que s'observa en individus determinats.

Lawrence Sherman

L. Sherman (nascut el 1949) és catedràtic de Criminologia a l'Institut de Criminologia de la Universitat de Cambridge i a la Universitat de Maryland. Els seus interessos són molt amplis i inclouen des de la teorització a la prevenció del delicte. Entre els seus treballs, mereix la pena destacar l'anomenat Informe de Maryland sobre la prevenció del delicte (*Preventing crime*), que ell va dirigir, i les monografies següents de les quals és coautor: *Evidence-based crime prevention* i *Policing domestic violence*.

Per exemple, Sherman (1995) i altres investigadors van analitzar un nombre elevat de trucades de telèfon a la policia de Minneapolis i van trobar que un percentatge elevat de les trucades eren ocasionades per fets que ocorrien en un petit nombre de *punts calents*. Més concretament, el 3% dels llocs produïa el 50% de les trucades; la concentració era fins i tot més alta per a determinats delictes, com els robatoris a mà armada, el furt de vehicles o la violència domèstica. La possible explicació de l'existència d'aquests punts pot dependre d'un conjunt de causes comunes, però també per factors únics de cadascun d'ells.

La criminologia de l'entorn físic, llavors, està preocupada amb l'estudi dels llocs on tenen lloc els delictes, les característiques d'aquests llocs, els moviments de persones que hi fan coincidir ofensors i víctimes i les percepcions que les persones tenen d'aquests llocs. També aquesta tesi parteix de l'existència d'individus motivats per a cometre fets delictius.

L'entorn físic emet una sèrie de signes o pistes que l'individu pot associar amb **bons llocs per a cometre un delicte**, o també amb objectius o **víctimes apropiats**. Els llocs, llavors, exerceixen un paper important en un procés de decisió que, com hem vist, és racional però també molt complex.

Certes investigacions han trobat una **relació entre disseny del medi i delictes** (Jeffery, 1971). D'acord amb aquests enfocaments, característiques urbanístiques i arquitectòniques del medi en el qual es produeix el delictes són decisives en la seva etiologia. Aquestes característiques del medi, i també les possibles conseqüències futures del fet, són el que és decisiu per a explicar que es cometin delictes; les experiències passades dels criminals són relativament poc rellevants.

Per a LaFree i Birkbeck (1991), una situació particular no determina el delictes, sinó que es produeix una **interacció entre situació i subjecte**. L'oportunitat, en realitat, deixa de tenir un paper passiu per a prendre'n un d'actiu, a tall de força que converteix el potencial ofensor en un ofensor real i desencadena la comissió d'un delictes.

Per avaluar la seva proposta, van intentar verificar diverses hipòtesis la base de les quals era que, si la situació és important, llavors els delictes en general i sobretot certs tipus s'haurien de concentrar en una sèrie de situacions concretes i no a l'atzar. Per a això van recórrer a dades procedents d'enquestes de victimització dels Estats Units i de la ciutat de Maracaibo, a Veneçuela.

Tal com la seva tesi havia predit, els delictes analitzats s'agrupaven molt més del que caldria esperar si operés només l'atzar. A més, entre altres coses, van trobar que els delictes que recorrien a tècniques coercitives que imposaven un control sobre la víctima i que a més buscaven satisfer una necessitat material s'agrupaven més que quan aquesta mateixa modalitat delictiva s'orientava al reconeixement social; més concretament, els primers tendien a ocórrer amb desconeguts i amb testimonis escassos.

Aquestes troballes suggereixen, coherentment amb la tesi dels autors, que l'agressor busca en el primer cas anonimat i en l'altre reconeixement, i que en certes situacions percep que pot aconseguir el seu objectiu, mentre que en d'altres no. La situació, doncs, exerceix un cert paper en el qual el **delinqüent decideixi dur a terme un delictes o no**.

Algunes teories neoclàssiques, amb la seva atenció al paper decisiu que exerceix l'oportunitat per al delictes, teòrics i investigadors han centrat els seus esforços en la prevenció del delictes precisament **reduint les oportunitats per a la comissió de delictes**.

Es tracta de mesures en general senzilles, moltes de les quals se solen enquadrar en l'anomenada **prevenció situacional**. Se centren en el delictes i no en el delinqüent, i també en les víctimes potencials (Felson, 1998). En les diferents propostes concretes en destaquen algunes com les següents:

- Privatitzar carrers residencials o limitar-hi l'accés d'individus.
- Assegurar les portes i finestres dels habitatges.
- Limitar els passos subterranis de vianants.

Exemple

Llocs de pas solitaris, amb visibilitat escassa o amb cantonades, poden afavorir delictes de robatori contra persones.

- Permetre als conserges de locals grans viure-hi.
- Ubicar en edificis alts, sobretot si són per a persones grans, un local de lleure a la planta baixa des del qual es vegi l'entrada.

Prevenió de suïcidis

Un dels exemples més coneguts, que va tenir lloc a la Gran Bretanya, és el següent. Un nombre elevat dels suïcidis es produïa mitjançant la inhalació de gas al propi habitatge, una fórmula senzilla i indolora. Mitjançant una sèrie de reformes es va introduir un tipus de gas per a ús domèstic que no era tòxic, i els suïcidis van descendir un 35% en aquella nació. Els teòrics de la prevenció situacional assenyalen que el fet d'eliminar un mètode tan senzill per a treure's la vida va tenir uns efectes molt positius, ja que llavors els suïcides potencials haurien de recórrer a mètodes no gaire atractius (Cornish i Clarke, 1987).

També són destacables les mesures de prevenció a partir del disseny del medi. Aquestes propostes de prevenció del delictes es refereixen a la introducció de millores en el disseny del medi, com, per exemple, el disseny arquitectònic de ciutats o edificis (Felson, 1998).

Jeffery (1971) va ser dels primers a defensar aquest punt de vista, en aduir que la lluita contra el delictes, tal com s'havia enfocat tradicionalment, havia resultat un fracàs: ni la presó, ni la prevenció mitjançant sancions, ni la rehabilitació de delinqüents no havien aconseguit els seus objectius. Així, el control no s'aconseguiria amb mesures centrades en el delinqüent individual, sinó "mitjançant la manipulació del medi en el qual el delictes ocorre", és a dir, actuant abans que tingui lloc.

El metro

Un cas clar és el del metro: les estacions de metro solen tenir túnels llargs que connecten diverses andanes entre elles i aquestes amb la sortida o sortides al carrer. Aquests túnels llargs, i a partir de certes hores solitaries, poden ser un lloc oportú per al robatori a persones i fins i tot altres delictes més greus i, sens dubte, creen una certa por als usuaris. El sistema de metro de la ciutat de Washington ha procurat prevenir el delictes en la mesura que li ha estat possible, i així té una bona il·luminació i un bon manteniment, uns sistemes de vigilància amb càmeres, gaudeix d'una policia de trànsit i ha limitat en la mesura que ha pogut el maneig de diners en metàl·lic promocionant les targetes de transport (Felson, 1998).

Una avaluació del sistema del metro de Washington afirma que és més segur del que es podria esperar i que aquesta seguretat més elevada té la seva raó de ser en el mateix disseny ambiental.

Aquestes mesures, tanmateix, poden ser limitades en alguns casos. El disseny pot ser insuficient en el cas de certs delictes greus com la violència domèstica. L'estratègia difícilment es pot aplicar als pocs llocs concrets on es concentra el delictes desproporcionadament com són els punts calents: simplement no es poden evitar les interseccions dels carrers a les ciutats, etc. Aquí el que s'ha proposat, encara que de vegades amb certs matisos, és el recurs a les patrulles de policia. Encara que aquesta mesura i d'altres poden ser eficaces, la solució no és senzilla, ja que hi ha massa punts calents per a prevenir-hi el delictes en tots.

Algunes d'aquestes mesures han d'afrontar problemes ètics. Més concretament, la prevenció situacional es relaciona amb demandes ciutadanes de més seguretat i amb pràctiques de control més bel·ligerants.

Control per càmeres de televisió

Un exemple familiar és el que acabem d'esmentar d'instal·lació de càmeres de televisió pel carrer per a prevenir el delictes; és possible que això no sigui ètic ni constitucional i que a molts ciutadans no els agradi la idea de ser observats quan passegen pels carrers.

Un dels problemes potencials que ha d'afrontar la reducció de les oportunitats és un eventual **desplaçament del delicte**. En efecte, pot ocórrer que, quan es redueixen les oportunitats en una zona o en un tipus de delictes, també es desvii l'atenció dels delinqüents cap a altres llocs o tipus de delictes.

Exemple

Si es fomenta la instal·lació de càmeres de vigilància i d'alarmes en un barri determinat, els lladres es podrien desplaçar simplement a altres barris o substituir el robatori en habitatges pel robatori a persones que passegen pel carrer (Cornish i Clarke, 1987).

Hi ha diverses possibilitats de desplaçament (Barnes, 1995):

- a) **Temporal:** el delicte es posposa per a un altre moment que es consideri menys perillós.
- b) **Espacial:** el delicte que es tenia pensat cometre es duu a terme en un altre lloc on sigui més senzill fer-lo sense ser detectat.
- c) **D'objectiu:** es busca un objecte que sigui més senzill de victimitzar, que estigui menys protegit, etc.
- d) **Tàctic:** cometre el mateix delicte però de manera diferent.
- e) **De tipus de delicte:** es comet un delicte diferent del que es tenia pensat en un primer moment.
- f) **Desplaçament de l'ofensor:** quan un nou delinqüent substitueix el que ha estat detingut o ha desistit del seu delicte. Això pot ocórrer en determinades formes delictives, com és la venda de droga.

Els defensors d'aquesta estratègia de prevenció afirmen, per la seva banda, que no és cert que el desplaçament succeeixi sempre i necessàriament i que hagi de ser complet. Tot el contrari, fan hipòtesis que diuen que el desplaçament només tindrà lloc en certes circumstàncies i en el cas de certs tipus delictius.

Finalment, aquests teòrics han respost que, en algunes situacions, no sols no es produeix aquest efecte de desplaçament, sinó un de **difusió dels beneficis**. Així, Clarke i Weisburd (1994) assenyalen que quan s'implementa un programa de prevenció situacional que funciona pot ser que els efectes positius es mantinguin fins i tot després que el programa deixi d'aplicar-se perquè els delinqüents potencials creguin que segueix en ús; o també que programes que s'implementen en una zona concreta tinguin efectes positius en altres d'adjacents.

Weisburd i Green (1995) van aprofitar un experiment per a la prevenció del tràfic de droga mitjançant patrulles de policia en determinats punts calents per a estudiar si es produïa algun efecte a les zones limítrofes; al seu parer, l'efecte va ser probablement un de difusió dels beneficis: l'augment de patrulles de policia també havia beneficiat les zones properes.

7. Avaluació

Per a avaluar la idea que el factor oportunitat és rellevant en la predicció i, presumiblement, en l'explicació de la victimització i el delictes, Serrano Maíllo (2009) va utilitzar dades recollides mitjançant el procediment d'enquesta sobre delictes patits per comerços del centre urbà de la capital espanyola, Madrid. Se'n van excloure grans superfícies. La mida mostral final és composta per 138 establiments.

El qüestionari incloïa mesuraments de diversos fets delictius i sobre variables relacionades amb les teories de l'oportunitat sobre **característiques dels comerços i mesures de seguretat** preses activament pels responsables dels negocis. Van mirar de comprovar les dues hipòtesis següents derivades de les teories de l'oportunitat:

a) **H₁**: la videovigilància (dins del comerç) disminueix la probabilitat de sofrir un furt per clients o estranys.

b) **H₂**: la presència d'algun vigilant de seguretat disminueix la probabilitat de patir un furt per clients o estranys.

La taula següent mostra els resultats de les anàlisis de regressió logística.

Taula 1. Anàlisi de regressió logística: furts en els últims sis mesos

	Coefficient	Exp(B)
Preu mínim	-0,017+ (0,009)	0,983
Edat mitjana dels empleats	-0,053* (,026)	0,949
Videovigilància	n. s.	1,266
Vigilant de seguretat	-1,046* (0,458)	0,351
Constant	3,341*** (0,948)	28,236

N = 138. Error típic entre parèntesis

El model és estadísticament significatiu, la qual cosa vol dir, molt bàsicament, que es pot assumir amb una certa seguretat que contribueix a predir els furts per clients o estranys en els últims sis mesos a la nostra mostra. D'aquesta manera, es confirma la nostra hipòtesi número 1. Respecte a les variables individuals, dues es revelen clarament eficaces també per a la predicció del furt en el nostre estudi; mentre que sobre una tercera caldrà fer tot seguit alguna precisió addicional. L'**edat mitjana dels empleats** i la presència d'algun **vigilant de seguretat** prediuen de manera estadísticament significativa la victimització per furt en els últims sis mesos.

Com hem vist, una de les hipòtesis més importants de les teories clàssica, neoclàssica i de la prevenció ha trobat suport empíric en diverses investigacions: les penes, en efecte, semblen exercir un efecte preventiu general sobre la delinqüència. Tanmateix, l'evidència suggereix que altres teories expliquen la delinqüència i la criminalitat de manera molt més completa i que les seves variables són més prometedores des d'un punt de vista etiològic. Per tant, **el model de la prevenció, per ell mateix, no és gaire prometedor per a l'explicació del delictes** (Serrano Maíllo, 2009).

Alguns autors han suggerit en aquest marc que la teoria clàssica hauria d'incloure també els controls informals de les normes; és a dir, reconèixer que no sols és rellevant el temor a sofrir una pena, sinó també les sancions informals associades a la comissió i detecció d'un delictes. Entre els costos s'inclourien, llavors, no solament les possibles sancions formals sinó molts altres aspectes: sancions informals cap a ell o persones pròximes, remordiment i sentiment de vergonya, avaluació moral de l'acte, entre d'altres (Paternoster i Simpson, 1996).

Així, Paternoster i Simpson afirmen el que segueix:

"[...] les investigacions passades en general s'han restringit a una consideració dels efectes preventius de les amenaces de sancions formals [i per això no hi han trobat efectes preventius significatius]. Això és, que mentre que es reconeix la rellevància d'altres costos potencials de [delinquir...] no han estat inclosos explícitament en un test integral d'una teoria de l'elecció racional."

Paternoster; Simpson (1996). "Sanction threats and appeals to morality: testing a rational choice model of corporate crime".

A això cal afegir que un model preventiu estricte, és a dir, un que inclogui només sancions formals com a variables, és incomplet.

Aquest plantejament es pot acceptar potser, però a risc de sortir-se dels límits estrictes de la teoria clàssica. Les teories del control social sobretot prediuen que aquests controls socials informals exerciran un efecte preventiu decisiu en el delictes. Una teoria àmplia que inclogui com a decisius els controls socials informals ja no és possiblement una teoria clàssica pura, sinó que inclou elements de les teories del control o de l'aprenentatge.

Problemes semblants té la idea de l'elecció racional limitada (Tittle, 1995). Aquestes teories suggereixen, com hem vist, que el decisiu és que el delictes es duu a terme mitjançant una elecció que es fa de manera racional o que es fa un balanç racional dels costos i els beneficis.

Si per a la teoria neoclàssica les decisions humanes tenen un caràcter subjectiu i limitat en part per factors cognitius personals, entre d'altres, llavors és simplement difícil relegar a un segon pla les **diferències individuals** entre les persones.

Exemple

Alguns delinqüents, per exemple, veuen oportunitats per a delinquir a tot arreu, la qual cosa no ocorre amb els individus mitjans. Aquest punt és reconegut de vegades per aquests mateixos teòrics, però amb això poden estar concedint també que és decisiu tenir en compte que no tothom és igual, just el que mantenen les teories tradicionals (Serrano Maíllo, 2009).

A més a més, la gran majoria de **les teories criminològiques tradicionals són coherents amb la idea de racionalitat limitada**. D'aquesta manera, si es manté una racionalitat forta, les tesis neoclàssiques semblen tenir un suport escàs, però si flexibilitzen aquesta assumpció, llavors els seus contorns amb altres teories es desdibuixen notablement. Aquestes idees fomenten que la teoria neoclàssica pugui afavorir enfocaments integrats.

Sens dubte, la crítica més important que han rebut les tesis de l'elecció racional és que **poden ser irrefutables**.

Exemples

Permetem-nos-en dos exemples (Tittle, 1995). Seguint el raonament de les teories de les activitats rutinàries i del disseny del medi, és probable que, en condicions normals, una casa aïllada al camp sofreixi un robatori? D'una banda, aquests enfocaments prediuen que sí, perquè el lladre considerarà que serà difícil ser detectat i que li serà fàcil apropar-s'hi, entrar-hi sense ser vist i fugir-ne abans que s'hagi trucat a la policia. D'una altra banda, prediuen que no, ja que les persones no passen habitualment a prop d'aquesta casa durant les seves activitats rutinàries (tampoc, doncs, els lladres), de manera que ni tan sols no arribaran a saber que existeix aquesta casa.

Un segon cas és el següent: d'acord amb les teories de l'oportunitat, la reducció d'aquestes (posar alarmes i cadenats, per exemple) serà decisiva per a prevenir el delicte. En aquests casos, el delinqüent pot abandonar simplement la seva idea originària de delinquir (prevenció) o bé buscar un altre objectiu menys protegit (desplaçament del delicte).

Metodològicament parlant, els enfocaments racionals (que procedeixen de les ciències econòmiques) han aportat a la criminologia **models quantitius molt sòlids**, procedents sobretot de l'econometria, que han comportat noves possibilitats i, en especial, avenços en el test d'hipòtesis molt complexes. També han afavorit l'estudi qualitatiu dels processos de decisió dels delinqüents, molts dels quals són molt útils no sols de cara a la prevenció, sinó també per a la teoria etiològica del delicte.

Resum

La criminologia clàssica i neoclàssica parteix de la visió del delinqüent com un subjecte racional que pren decisions. Des d'un punt de vista mínim, aquesta idea és compartida per gairebé qualsevol teoria en criminologia. Des d'un punt de vista màxim, aquesta idea ha rebut nombroses crítiques en les ciències humanes i socials.

Aquesta orientació criminològica afavoreix, des dels primers estudiosos com Beccaria, les investigacions sobre els efectes preventius de les penes i, en particular, de les penes privatives de llibertat. Hi ha diversos aspectes rellevants de la prevenció i la investigació ha seguit diverses estratègies sobre això. Encara que s'ha demostrat que es tracta d'un tipus d'investigació molt complexa, la conclusió més prudent és que les penes tenen un efecte preventiu modest tot i que significatiu, relacionat, en particular, amb la certesa de la seva aplicació.

També s'ha deixat sentir la criminologia clàssica i neoclàssica en l'exposició de teories explicatives o almenys enfocaments sobre les causes de la delinqüència dels individus.

Probablement, l'aspecte etiològic i explicatiu més rellevant d'aquesta tradició són les anomenades *teories de l'oportunitat*, que destaquen elements diferents del delinqüent, com és el cas de la majoria que estudiarem en aquesta assignatura.

Exercicis d'autoavaluació

1. Quin dels factors següents no influiria en l'aplicació de les penes segons els clàssics?

- a) La seva certesa.
- b) La seva benevolència.
- c) La seva celeritat.
- d) La seva severitat.

2. Com es denomina el tipus de prevenció consistent en el reforçament de la confiança en les normes?

- a) General positiva.
- b) General negativa.
- c) Especial positiva.
- d) Especial negativa.

3. Segons gran part de la investigació empírica i, en particular, de la metaanàlisi de Pratt i els seus col·legues, quin dels elements següents de l'aplicació de les sancions té un efecte preventiu més robust?

- a) La benevolència.
- b) La justícia.
- c) La severitat.
- d) La certesa.

4. En la seva investigació sobre les penes privatives de llibertat, de quina de les troballes següents informaven Redondo i els seus col·legues?

- a) Com més jove s'ingressava a presó, més s'allargava la carrera criminal.
- b) Com més baix era l'autocontrol d'un delinqüent, abans ingressava a presó.
- c) Com més frustració i més sentiments negatius, abans s'ingressava a presó.
- d) Com més jove s'ingressava a presó, inferior era la probabilitat de reincidència.

5. En el seu estudi a partir de les dades dels Glueck, què van trobar Sampson i Laub?

- a) Que l'empresonament tenia efectes criminògens directes.
- b) Que l'empresonament tenia efectes criminògens preventius del delicte.
- c) Que l'empresonament tenia efectes criminògens indirectes.
- d) Que l'empresonament tenia efectes criminògens només quan les condicions de compliment eren dolentes.

6. D'acord amb la teoria de les activitats rutinàries, quin dels elements següents no és un requisit perquè es produeixi un delicte?

- a) Absència de guardians capaços d'evitar el delicte.
- b) Creença del delinqüent que no serà detingut.
- c) Presència d'un ofensor.
- d) Presència d'un objectiu apropiat.

7. Segons Sherman, què és un *punt calent*?

- a) Un lloc concret d'una ciutat on hi ha il·luminació escassa i la policia rares vegades patrulla.
- b) Un lloc concret d'una ciutat on es tendeix a concentrar el tràfic de drogues.
- c) Un lloc concret d'una ciutat on es tendeixen a reunir joves amb tendències delinqüents per passar el temps junts. De vegades, en aquests llocs es poden reunir joves a beure.
- d) Un lloc concret d'una ciutat on es concentren delictes de manera desproporcionada.

8. En un conegut estudi de prevenció del suïcidi a la Gran Bretanya, com es va aconseguir reduir aquests comportaments?

- a) Es va obligar a col·locar detectors de gas als habitatges.
- b) Es va canviar el gas habitualment utilitzat per un altre que no era inflamable.
- c) Es va canviar el gas habitualment utilitzat per un altre que no era tòxic.
- d) Es van dur a terme programes específics d'educació per a la prevenció del suïcidi a zones urbanes considerades d'alt risc.

9. En l'estudi dut a terme per Serrano Maíllo (2009), quina de les troballes següents troba suport empíric?

- a) La videovigilància redueix la probabilitat de patir un furt
- b) La presència d'un vigilant de seguretat redueix la probabilitat de sofrir un furt.
- c) Segons si l'edat mitjana dels empleats és més elevada, menys probabilitat de sofrir un furt.
- d) El delicte no es pot predir ni explicar sense incloure en els models característiques de les persones amb una tendència a delinquir.

10. La influència de l'economia en criminologia...

- a) en termes generals, ha estat notable, encara que sovint ha quedat desdibuixada per la influència de la sociologia, el dret penal o la psicologia.
- b) s'ha plasmat sobretot en l'estudi de relacions macro com ara cycle econòmic i delinqüència, desocupació i delicte, etc.
- c) s'ha plasmat en la concepció racional del delinqüent i en eines d'anàlisi estadística robustes.
- d) Totes les anteriors són vertaderes.

Solucionari

Exercicis d'autoavaluació

1. b

2. a

3. d

4. a

5. c

6. b

7. d

8. c

9. b

10. d

Glossari

activitat rutinària *f pl* Allò que les persones fan en la seva vida quotidiana.

certesa de les sancions *f* Característica de les sancions segons si és més segur que a un delicte se li imposarà una sanció.

celeritat de les sancions *f* Característica de les sancions segons la qual una sanció s'aplica abans quan es comet un delicte.

criminologia clàssica *f* branca de la disciplina que veu en el delinqüent un subjecte racional, un ésser lliure per a prendre decisions d'acord amb els costos i beneficis.

desplaçament del delicte *m* Situació en la qual, quan es redueixen les oportunitats en una zona o en un tipus de delictes, es desvia l'atenció dels delinqüents cap a altres llocs o tipus de delictes.

difusió dels beneficis *f* Situació en què, quan s'implementa un programa de prevenció situacional que funciona, els efectes positius es mantenen fins i tot després que el programa deixi d'aplicar-se, i s'amplien a altres d'adjacents.

escenari *m* Metodologia d'investigació empírica en la qual a una mostra d'individus se'ls presenta la descripció d'un escenari i després se'ls en fan preguntes, incloent-hi com creuen que actuarien si es trobessin en aquesta situació.

metaanàlisi *f* Eina d'investigació en la qual es busquen exhaustivament tots els estudis empírics, quantitativs, que s'han fet sobre una troballa i es tracta de quantificar una espècie mitjana o de l'envergadura de l'efecte dels resultats de tots.

oportunitat per a delinquir *f* No hi ha un concepte unitari en criminologia. Segons Cohen i Felson, perquè es pugui cometre un delicte s'han de presentar alhora la presència d'un ofensor, una persona o objecte que representin un objectiu apropiat i l'absència de guardians capaços de prevenir les infraccions.

prevenció situacional *f* Forma de prevenció del delicte consistent en la reducció de les oportunitats de cometre'l.

punt calent *m* Lloc particular d'una ciutat on el delicte es concentra desproporcionadament.

racionalitat limitada *f* Concepció de la racionalitat en la qual els agents prenen decisions que són racionals, però no ho fan en un marc ideal, sinó dins de nombroses limitacions.

sanció informal *f* Modalitat de les sancions que no es troben tipificades a cap cos legal ni s'apliquen per uns agents d'ordre, sinó que, per exemple, consisteixen en la desaprovació de la seva família i els seus amics, la posada en perill del lloc de treball, etc.

Bibliografia

Anderson, E. (1999). *Code of the street. Decency, violence and the moral life of the inner city*. Nova York / Londres: www.Norton and Company.

Anderson, L. S.; Chiricos, T. G.; Waldo, G. P. (1977). "Formal and informal sanctions: a comparison of deterrent effects". *Social Problems* (núm. 25).

Barnes, G. C. (1995). "Defining and optimizing displacement". A: J. E. Eck i D. Weisburd (editors). *Crime Prevention Studies, 4 - Crime and place*.

Bentham, J. (1789). *The principles of Morals and Legislation*. Oxford: Elarendon Press.

Brantingham, P. J.; Brantingham, P. L. (1981). "Introduction: the dimensions of crime". A: P. J. Brantingham i P. L. Brantingham (editors). *Environmental Criminology*. Beverly Hills / Londres: Sage.

Clarke, R. V.; Weisburd, D. (1994). "Diffusion of crime control benefits: observations on the reverse of displacement". A: R. V. Clarke (editor). *Crime Prevention Studies* (núm. 2).

Cohen, L. E.; Felson, M. (1979). "Social change and crime rate trends: a routine activity approach". *American Sociological Review* (núm. 44).

Cornish, D. B.; Clarke, R. V. (1987). "Understanding crime displacement: an application of rational choice theory". *Criminology* (núm. 25).

Ehrlich, I. (1974). "Participation in illegitimate activities: an economic analysis". A: G. S. Becker i W. M. Landes (editors). *Essays in the economics of crime and punishment*. Nova York: National Bureau of Economic Research.

Felson, M. (1998). *Crime and everyday life* (2a. ed.). Thousand Oaks: Pine Forge Press.

Felson, R. B. (1997). "Routine activities and involvement in violence as actor, witness, or target". *Violence and Victims* (núm. 12).

Finkelhor, D.; Asdigian, N. L. (1996). "Risk factors to youth victimization: beyond a lifestyles/routine activities theory approach". *Violence and Victims* (núm. 11).

Gottfredson, M. R.; Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford, Ca.: Stanford University Press.

Hindelang, M. J.; Gottfredson, M. R.; Garofalo, J. (1978). *Victims of personal crime: an empirical foundation for a theory of personal victimization*. Cambridge, Mass.: Ballinger.

Jeffery, C. R. (1971). *Crime prevention through environmental design*. Beverly Hills / Londres: Sage.

Kennedy, L. W.; Forde, D. R. (1990). "Routine activities and Crime: an analysis of victimization in Canada". *Criminology* (28).

Klepper, S.; Nagin, D. (1991). "The neglected situation: a cross-national study of the situational characteristics of crime". *Criminology* (núm. 29).

LaFree, G.; Birkbeck, C. (1991). "The neglected situation: a cross-national study of the situational characteristics of crime". *Criminology* (núm. 29).

Lauritsen, J. L.; Laub, J. H.; Sampson, R. J. (1992). "Conventional and delinquent activities: implications for the prevention of violent victimization among adolescents". *Violence and Victims* (núm. 7).

Nagin, D. S. (1998). "Criminal deterrence research at the outset of the twenty-first century". A: M. Tonry (editor). *Crime and Justice* (núm. 23).

Paternoster, R. (1987). "The deterrent effect of the perceived certainty and severity of punishment: a review of the evidence and issues". *Justice Quarterly* (núm. 4).

Paternoster, R.; Saltzman, L. E.; Waldo, G. P.; Chiricos, T. G. (1982). "Causal ordering in deterrence research: an examination of the perceptions-behavior relationship". A: J. Hagan (editor). *Deterrence reconsidered. Methodological innovations*. Beverly Hills: Sage.

Paternoster, R.; Simpson, S. (1996). "Sanction threats and appeals to morality: testing a rational choice model of corporate crime". *Law and Society Review* (núm. 30).

Pratt, T. C.; Cullen, F. T.; Blevins, K. R.; Daigle, L. E.; Madensen, T. D. (2006). "The empirical status of deterrence theory: a meta-analysis". A: F. T. Cullen i altres (editors). *Advances*, 15 - *Taking stock. The status of criminological theory*.

Redondo, S.; Funes, J.; Luque, E. (1994). *Justicia penal y reincidencia*. Barcelona: Fundació Jaume Callís.

Sampson, R. J.; Laub, J. H. (1993). *Crime in the making. Pathways and turning points through life*. Cambridge, Mass. / Londres: Harvard University Press.

Serrano Gómez, A. (1982). "Consideraciones criminológicas sobre los efectos de la abolición de la pena de muerte en España". *Anuario de derecho penal y ciencias penales* (tomo 35, mes 3, pàg. 609-626).

Serrano Gómez, A.; Fernández Dopico, J. L. (1978). *El delincuente español*. Madrid: Instituto de Criminología de la Universidad Complutense de Madrid. [L'editorial Dykinson n'ha fet una reimpressió.]

Serrano Maíllo, A. (2009). *Oportunidad y delito*. Madrid: Dykinson.

Sherman, L. W. (1995). "Hot spots of crime and criminal careers of places". A: J. E. Eck i D. Weisburd (editors). *Crime Prevention Studies*, 4 - *Crime and place*.

Tittle, C. R. (1969). "Crime rates and legal sanctions". *Social Problems* (núm. 16).

Tittle, C. R. (1995). *Control balance. Toward a theory of deviance*. Boulder, Co. / Oxford: Westview Press.

Weisburd, D.; Green, L. (1995). "Measuring immediate spatial displacement: methodological issues and problems". A: J. E. Eck i D. Weisburd (editors). *Crime Prevention Studies*, 4 - *Crime and place*.